

Hudobné vzdelávanie v Masarykovom 1. štátnom československom učiteľskom ústave v rokoch 1918 – 1938

Erika Tavaliová

Úvod

Pred zavedením tereziánskej školskej reformy sa na učiteľské vzdelávanie nekládol osobitný dôraz, učitelia ľudových škôl neboli špeciálne pripravovaní na svoje povolanie. V cirkevných školách, či už *kláštorných* alebo *farských*, vyučovali hlavne kňazi, na vyšších typoch škôl v mestách zase absolventi *artistických* – *filozofických* fakúlt. Prvé uvedomelé snahy o vzdelávanie budúcich učiteľov ľudových škôl zaznamenávame až v období školskej reformy *Ratio educationis* (1777). Systematická príprava budúcich učiteľov sa mala realizovať v pedagogických kurzoch – *Institutio candidatorum ad magisteria*, otvorených pri štvorročných hlavných školách, ktoré po pripojení pedagogickej prípravky zmenili názov na *normálne* alebo *vorové*. V Uhorsku bola prvá *normálna škola* založená v Bratislave už v roku 1775. Pedagogický kurz trval od troch týždňov do šiestich mesiacov a bol povinný pre každého, kto chcel učiť v ľudových školách, teda aj pre učiteľov na dedinách. V praxi sa však očakávalo, že učiteľ bude schopný zastávať aj pozíciu organistu alebo kantora. Preto sa k učiteľskému kurzu neskôr pripojila aj hudobná prípravka. V ďalších rokoch boli takéto pedagogické kurzy otvorené aj v Košiciach (1777) a v Banskej Bystrici (1778). Niekoľkomesačné vzdelávanie sa však ukázalo ako nedostatočné. Požiadavka vyškolit' odborne znalých učiteľov ľudových škôl a zároveň aj schopných organistov pre potreby chrámu podnietila vznik prvých učiteľských ústavov, ktorých iniciátorom boli cirkevné inštitúcie. Na území Slovenska boli založené od roku 1819 dvojročné *preparandie* a neskôr trojročné *cirkevné učiteľské ústavy* v Spišskej Kapitule (1819), Košiciach (1856), Banskej Bystrici (1856), Trnave (1857) a Bratislave. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní (1867) spustila uhorská vláda pripravovanú reformu uhorského školstva. Jej súčasťou mala byť aj reforma

učiteľského vzdelávania, realizovaná zakladaním *štátnych učiteľských ústavov*.¹ Vydanie 38. zákonného článku v roku 1868 presne vymedzovalo vzdelávací štandard a formu organizácie budúcich učiteľských inštitútov. Mali byť trojročné a pripravovať učiteľov na vzdelávanie detí v ľudových školách a zároveň v prípade mužských ústavov aj kantorov a organistov pre potreby mesta či dediny. Od roku 1881 sa vyučovanie predĺžilo až na 4 roky.² Ako prvý vznikol v roku 1869 Štátny učiteľský ústav v Lučenci, nasledovali ústavy v Kláštore pod Znievom (1870), Leviciach (1870), Modre (1870), Spišskej Novej Vsi (1871) a Ženský štátny učiteľský ústav v Bratislave (1871).³

Uhorský kráľovský štátny učiteľský ústav v Modre vznikol ako jeden z prvých na území horného Uhorska. Vzdelávaním budúcich učiteľov sa mal pričiniť aj o postupnú maďarizáciu ľudového školstva a prostredia mesta. V Modre sa však túto požiadavku nepodarilo v plnej miere naplniť. Učiteľský ústav bol vždy známy podporou slovenských národnostných tendencií, ktoré boli citeľné nielen u slovenských študentov, ale aj u niektorých profesorov a podporované boli aj modranskou evanjelickou komunitou. Inštitút počas svojej prvej fázy (1870 – 1918) nielenže vychovával budúcich pedagógov, absolventi modranského ústavu sa v praxi uplatňovali ako učители a riaditelia v ľudových školách, ale celkovo pozdvihol vzdelanostnú aj kultúrnu úroveň mesta a celého okolia.

Intenzívna hudobnoedukačná činnosť prebiehala nielen na pôde školy, ale zasahovala aj do internátneho či mimoškolského života študentov a učiteľov. Orchester a zbor učiteľského ústavu participoval na všetkých verejných podujatiach. Hudba bola každodennou súčasťou života kandidáta na učiteľa. Okrem vynikajúcich hudobných pedagógov, akými boli Ján Stankovič a Viliam Terpinszky, vypomáhali v hudobnom vzdelávaní aj miestni kantori či učители.⁴ Väčšina študentov tak opúšťala ústav hudobne zorientovaná, aj tí menej nadaní ovládali základy hudobnej náuky, spevu či hry na husliach a klavíri. Hudobne disponovaní študenti sa presadili aj ako farskí organisti, kantori či regionálni hudobníci.⁵

Masarykov 1. štátny československý učiteľský ústav 1918 – 1938

V roku 1918 prišlo na území Slovenska k závažným politickým zmenám. Koniec 1. svetovej vojny (1914 – 1918) a vznik Československej republiky si vyžiadali aj následnú reformu školstva na všetkých stupňoch vzdelávania. Základnou požiadavkou reformy bolo zavedenie slovenského jazyka ako vyučovacej reči. Keďže väčšina pedagógov v modranskom učiteľskom ústave bola maďarskej národnosti, mnohým študentom hrozilo, že stratia možnosť doštudovať, v lepšom prípade stratia jeden rok vzdelávania. Riešenia kritickej situácie sa ujal evanjelický farár Samuel Zoch.⁶ Vďaka jeho úsiliu bolo pravidelné vyučovanie obnovené už v novembri 1918. Požiadavka vyučovania v slovenskom jazyku však nebola úplne realizovateľná,⁷ k jej naplneniu prišlo až 1. marca 1919, keď bol učiteľský ústav oficiálne poštátnený a na miesto riaditeľa Ministerstvo školstva a osvety dosadilo Ferdinanda Píseckého.⁸ Postupne sa kreoval aj nový pedagogický zbor, ktorý doplnili skúsení českí pedagógovia. Oficiálne slávnostné otvorenie modranského učiteľského ústavu pod novým názvom *Masarykov 1. československý štátny učiteľský ústav* sa konalo 30. marca 1919.⁹ Inštitút bol aj naďalej štvorročný, zmenil

sa však z chlapčenského na koedukačný.¹⁰ O štúdium bol veľký záujem, hneď v prvom školskom roku 1918/1919 ho navštevovalo 125 študentov. Budova však bola zničená a musela prejsť rekonštrukciou. Problémy boli s nedostatkom slovenských učebníc či s vybavením študentskej a učiteľskej knižnice. V posledných vojnových rokoch zanikla aj cvičná škola, žiaci prešli do miestnych ľudových škôl, kde zo začiatku prebiehala dočasná vyučovacia prax študentov.

O zlepšenie vyučovacích podmienok sa svojou enormnou snahou zaslúžil najmä riaditeľ F. Písecký,¹¹ ako aj celý pedagogický zbor.¹² V školskom roku 1919/1920 bola znova otvorená jedna trieda cvičnej školy, obnovili sa letné učiteľské kurzy.¹³ Počas nasledujúcich 10 rokov sa podarilo zrekonštruovať budovu učiteľského ústavu spolu s internátom, vybudovať slovenskú ústavnú knižnicu, ktorá fungovala istý čas aj ako mestská, a otvoriť dva ročníky cvičnej školy.¹⁴ Od roku 1927 bol na post riaditeľa ustanovený Otto Haluzický.¹⁵ Inštitút pod jeho vedením naďalej poskytoval vysokú úroveň vzdelávania, o čom svedčí stále rastúci záujem o štúdium. V školskom roku 1934/1935 sa v ňom vzdelávalo až 190 študentov a študentiek.¹⁶ V poprevratovom období zmaturovalo v učiteľskom ústave v Modre viacero významných osobností, medzi inými aj básnik Ján Čietek-Smrek (1921), politik a básnik Ladislav Novomeský (1923), dirigent a skladateľ Kornel Schimpl (1926), muzikológ Jozef Šamko (1927), špeciálny pedagóg Vladimír Predmerský (1921), sochár Jozef Pospíšil (1920) či výtvarníčka Viera Kraicová (1939).¹⁷

Vyučovanie hudby a spevu na Masarykovom 1. štátnom československom učiteľskom ústave v rokoch 1919 až 1938

Vyučovanie hudobných predmetov v učiteľských ústavoch sa po roku 1918 praktizovalo podľa jednotných učebných plánov pre učiteľské ústavy na Slovensku vydaných MŠANO v roku 1919.¹⁸ Obsah ani rozsah poskytovaných hodín hudby a spevu sa v princípe nezmenil. Samotný vyučovací proces bol však v prvých povojnových rokoch komplikovaný najmä personálnymi, materiálnymi či priestorovými obmedzeniami. V učiteľskom ústave v Modre bol preto v prvých troch školských rokoch (1918 – 1922) znížený počet hodín *spevu* vo štvrtom ročníku na 1 hodinu týždenne, *hra na klavíri* sa nevyučovala vôbec.¹⁹

Zásadné zmeny do vyučovania hudobných predmetov priniesol výnos Ministerstva školstva z roku 1922.²⁰ Zavedená bola povinná *hra na husliach* pre všetkých študentov, teda aj pre dievčatá, a to v prvom a druhom ročníku 2 hodiny a v treťom a štvrtom ročníku 1 hodinu týždenne. Povinným predmetom aj naďalej zostal predmet *spev a hudobná náuka*, ktorý sa vo všetkých štyroch ročníkoch vyučoval 2 hodiny týždenne. Pre chlapcov bola povinná v prvom a druhom ročníku ešte aj *hra na klavíri*, a to 2 hodiny týždenne v každom ročníku, dievčatá si ju mohli v treťom a štvrtom ročníku zvoliť len ako nepovinný predmet. Zmena nastala aj vo vyučovaní *hry na organe*, ktorá od roku 1921 už nebola povinná.²¹ Ako voliteľný predmet sa vyučovala týždenne 2 hodiny v treťom a 1 hodinu vo štvrtom ročníku.²² Kantorská prax vyžadovaná od absolventov učiteľských inštitútov v predchádzajúcom období sa teda stala dobrovoľnou a do popredia sa vo vyučovacom procese dostala príprava pedagóga na samotnú hudobnú prax v ľudových školách.

Na modranskom inštitúte sa vyučovali všetky hudobné predmety podľa uvedenej vyhlášky z roku 1922, dokonca v niektorých školských rokoch si učiteľský ústav pridával

navyše ďalšie hodiny *hry na husliach* a *hry na organe*.²³ Aj možnosť nepovinnnej *hry na klavíri* využívali dievčatá v plnej miere,²⁴ od školského roku 1932/1933 registrujeme medzi nepovinnými predmetmi u dievčat dokonca aj *hru na organe*.

Tabuľka 1: Prehľad týždenných vyučovacích hodín hudobných predmetov v jednotlivých ročníkoch v rokoch 1822 až 1940 v Masarykovom 1. československom štátnom učiteľskom ústave v Modre

	chlapci	dievčatá
Spev a hudobná náuka	2/2/2/2	
Hra na husliach	2/2/1/1	
Hra na klavíri	2/2/0/0	nepovinne
Hra na organe	0/0/2/1 – nepovinne	nepovinne

Hudobný inštrumentár učiteľského ústavu v porovnaní s predchádzajúcim obdobím neprešiel zásadnou inováciou. V roku 1925/1926 obsahoval 81 kusov nástrojov, z toho bolo 5 klavírov, 1 cvičný organ, 2 harmóniá a 73 ks huslí. Aj preto v nasledujúcich rokoch prišlo k jeho postupnej obnove. V roku 1926 zadovážilo riaditeľstvo ústavu nový cvičný organ z Hradca Králové,²⁵ v roku 1927 pribudol aj ďalší klavír zo zrušeného učiteľského ústavu v Košiciach.²⁶ V roku 1929 bolo 30 starších kusov huslí a sláčikov odpredaných študentom.²⁷ V priebehu nasledujúcich rokov sa hudobný inštrumentár už výraznejšie nedoplňal, v roku 1938 vlastnil učiteľský ústav celkovo 53 nástrojov.²⁸

Rovnako prešla obnovou aj hudobná knižnica, keď sa postupne rozširovala o českú, neskôr aj slovenskú hudobnú literatúru. V roku 1927 obsahovala 150 kusov hudobnín, a to najmä notový materiál, hudobné publikácie, učebnice a časopisy. Knižnica sa obohacovala o tituly buď dokupovaním nových kusov, alebo z väčšej časti darmi od rôznych dobrodincov. V roku 1927 sa zo zrušeného učiteľského ústavu v Košiciach knižnica obohatila o 34 kusov hudobnín, Emil Hula jej v školskom roku 1931/1932 daroval 5 kusov svojej učebnice *Naším deťom*. Československá grafická únia v Prahe zasenovala v roku 1932/1933 učebnicu E. Hula *Hudobná výchova spevom*. V školskom roku 1937/1938 vlastnila hudobná knižnica učiteľského ústavu až 700 kusov hudobnín.²⁹

Veľký dôraz pri vzdelávaní kládol učiteľský ústav aj na rozvoj mimoškolskej činnosti, a to prostredníctvom samovzdelávacieho krúžku, ktorý po roku 1918 zmenil svoj názov na *Štúrov študijný vzdelávacie krúžok*. Členmi združenia boli všetci študenti aj profesori učiteľského ústavu. Na pravidelných stretnutiach mali za úlohu pripravovať rôzne recitácie a prednášky. Štúrov samovzdelávacie krúžok mal k dispozícii svoju čítareň a knižnicu, vydával aj vlastný almanach *Iskry*.³⁰ Povestnými sa stali hlavne diskusné večery študentov s pedagógmi, ktoré sa konali každú nedeľu a začínali sa vedeckou alebo pedagogickou prednáškou a pokračovali otvoreným dialógom. Zúčastnení vedeli veľmi živo a zanietene debatovať a nevyhýbali sa ani otvorenej kritike. Súčasťou Štúrovho samovzdelávacieho krúžku bol aj hudobný spolok, ktorý pôsobil pod názvom *hudobný odborný krúžok*. Vedenie krúžku, výber aj nácvik diel mal na starosti pedagóg hudobných predmetov, ktorý mal spočiatku k dispozícii iba spevácky zbor, od akademického roku 1931/1932 bol obnovený aj orchester učiteľského ústavu so všetkými nástrojovými sekciami.³¹ Svoje mimoškolské vystúpenia zameriavali hlavne na verejnú

prezentáciu učiteľského ústavu, hudobné programy sa sústredili najmä na zvyšovanie národného československého povedomia v novom štátnom zriadení.

Umelecké aktivity však rozvíjali hudobne zdatní študenti aj mimo krúžku či hodín hudby a spevu. Z vlastnej iniciatívy zakladali študentské komorné súbory, pre ktoré sami upravovali hudobné diela, viedli nácviky a dirigovali jednotlivé vystúpenia. Veľkou aktivitou v tomto smere vynikal najmä Kornel Schimpl.³² Najprv založil husľové duo, trio a kvarteto, neskôr sa dokonca sám naučil hrať na ústavnom violončele, aby mohol založiť sláčikové kvarteto, pre ktoré upravoval skladby ako *Dunajské vlny* Iona Ivanovičho a pod. V školskom roku 1925/1926 sa mu v spolupráci s ostatnými študentmi podarilo zostaviť komorné zoskupenie (Obr. 1), ktoré tvorilo 8 huslistov (4 party), 2 violisti (2 party), 2 violončelisti (2 party) a 1 kontrabasista. Chýbajúce dychové nástroje v orchestri nahrádzali party transkribované pre klavír a harmónium. Sám Schimpl sa okrem úprav hudobných diel prezentoval hrou na violončele. Nácviky orchestra a dirigovanie telesa mali na starosti ďalší hudobne nadaní študenti učiteľského ústavu, ktorí po maturite pokračovali v hudobných štúdiách a aktivitách ako Ján Hanák, Jozef Szabo Tatiersky, Karol Sumbál a Jozef Šamko.³³



Obr. 1: Študentské komorné zoskupenie učiteľského ústavu v roku 1925, v prvom rade zľava sediaci Kornel Schimpl. Zdroj: PAVLÍK, Jozef: *Pamätnica modranského učiteľského ústavu 1870 – 1970*. Bratislava: Obzor, 1970

Orchester sa najprv prezentoval pochodmi, tanečnou hudbou a zmesami ľudových piesní, neskôr interpretoval aj náročnejšie úpravy predohier ako Beethovenov *Egmont*, Boieldieuov *Kalif z Bagdadu*, Bizetova *Carmen*, Straussov *Netopier*, Mozartov *Don Juan* alebo *Figarova svadba*, *Martha* Friedricha von Flotow, Franckova *Stradella* či *Zampa* Ferdinanda Hérolda. Notové party si študenti objednávali z edície Litolf a následne upravovali pre možnosti orchestrálneho obsadenia. V roku 1925 zorganizoval Schimpl dokonca samostatný koncert študentského orchestra, ktorý vystúpil spolu s mužským

zborom učiteľského ústavu. Obe telesá dirigoval Schimpl, v programe koncertu zaznela melodráma *Štedrý deň* Zdeňka Fibicha, *Husľový koncert* od Zdeňka Rokyty, zbor sa prezentoval Pokorného úpravami ľudových piesní či Janáčkovou piesňou *Ach, vojna, vojna*. Zazneli aj operné árie a ansámby – kvarteto z opery Viléma Blodka *V studni* a sexteto z opery Bedřicha Smetanu *Predaná nevesta*, kde sopránové party interpretovala cvičná učiteľka ústavu Alojzia Brůžková.³⁴ Svojimi početnými vystúpeniami prispieval študentský orchester pri všetkých školských slávnostiach, často sprevádzal aj nemé filmové predstavenia v miestnom kine Svetlo.³⁵

Dobrovoľné hudobné aktivity študentov učiteľského ústavu sú dôkazom, že hudba nebola na inštitúte považovaná iba za jeden z povinných predmetov, mimohudobné aktivity vykonávané študentmi v ich voľnom čase svedčia o záujme vzdelávať sa a napredovať v hudobných zručnostiach aj mimo rámca povinného hudobného vzdelávania.

Profily hudobných pedagógov pôsobiacich na Masarykovom 1. štátnom učiteľskom ústave v Modre

Učiteľský ústav v Modre mal byť vzorom učiteľského vzdelávania v samostatnom Československu, preto aj pedagógovia, ktorí prichádzali na pedagogický inštitút, museli mať dostatočné znalosti nielen v oblasti pedagogickej praxe, ale aj v odbornej či publikačnej činnosti. Jednou z najvýznamnejších hudobnopedagogických osobností, ktoré v tomto období v učiteľskom ústave pôsobili, bol český pedagóg **Emil Hula** (1883 – 1942). Narodil sa v Noutoniciach pri Prahe a po absolvovaní *Akademického gymnázia* (1895 – 1900) zmaturoval na *Štátnom učiteľskom ústave v Prahe* (1900 – 1904). Počas svojej pedagogickej praxe učiteľa v ľudových školách v Horoměřiciach (1904), Libšiciach nad Vltavou (1904 – 1909) a v Prahe (1910 – 1919) ukončil dvojročné štúdium aj na pražskom *Konzervatóriu* (1910 – 1912). V roku 1914 vykonal štátnu skúšku spôsobilosti pre vyučovanie na meštianskych školách z gramaticko-historického a hudobného odboru a v roku 1926 zložil na pražskej Karlovej univerzite aj štátnu skúšku zo slovenského jazyka.³⁶

Na modranský inštitút nastúpil 16. marca v roku 1919,³⁷ teda hneď po jeho oficiálnom poštátnení, a na poste učiteľa *spevu a hudby* vystriedal Viliama Terpínszkého.³⁸ Prebral vyučovanie hudobných predmetov vo všetkých 4. ročníkoch, zároveň sa ujal aj vedenia hudobného krúžku.

Pri analyzovaní Hulových tematických plánov³⁹ je zjavné, že úroveň hudobného vzdelávania, najmä v prvých školských rokoch 1919 až 1925, nedosahovala v porovnaní s predchádzajúcim obdobím predpokladanú a očakávanú úroveň. Učiteľský ústav v Modre sa tak ako väčšina škôl na Slovensku potýkal s materiálnymi problémami, nedostatkom nástrojového vybavenia a učebníc. Dôležitosť hudobného vyučovania ako významnej zložky umeleckého vzdelávania znižovalo aj množstvo iných faktorov, napríklad nedostatočná hudobná predispozícia kandidátov, veľký počet študentov v jednom ročníku a samotné nastavenie učebných plánov. V tematických plánoch zo *spevu a hudobnej náuky* zo školského roku 1922/1923 dokázal E. Hula so študentmi prvého ročníka prebrať iba hudobnoteoretické základy ako hudobné písmo, takty a jednoduché rytmické cvičenia. Plány pre druhý ročník Hula vôbec nevytvoril, tento

fakt odôvodnil iba poznámkou, že pre absolútnu nepripravenosť žiactva bol nútený znova preberať a opakovať učivo prvého ročníka. Až v treťom ročníku sa zamerl na konkrétne spevácke činnosti, správnu techniku dvoj- a trojhlasného spevu, tvorbu tónu a stavbu hlasového ústrojenstva. V hudobnej teórii pokračoval poznatkami z oblasti intervalov, artikulačných značiek a realizáciou sluchových a intonačných cvičení. Štvrtý ročník venoval Hula najmä metodike hudobnej výchovy, oboznamoval študentov s konkrétnymi postupmi ako vyučovať spev v ľudových školách pomocou sluchu a neskôr aj z nôt, ako správne učiť intonáciu či znalosť notového písma. Súčasťou hodín bola aj priama pedagogická činnosť študentov, teda modelové hodiny a pedagogické výstupy priamo v praxi.

Klesajúca úroveň sa prejavila aj v hre na hudobných nástrojoch. Obsah Hulových plánov z *hry na husliach* v prvom ročníku zahŕňal iba zvládnutie technických základov nástrojovej hry, ktorej súčasťou bola hra cvičení na prázdnych strunách a prechody zo struny na strunu. Nízku úroveň malo aj vzdelávanie v druhom ročníku, pokračovalo sa v hraní jednoduchých cvičení v 4/4 takte, v nácviku správneho dodržania bodkovaného rytmu, nácviku dynamických zmien a hraní duet a aj to len s vybranou skupinou študentov, ostatní menej disponovaní opakovali učivo 1. ročníka. Ani v treťom ročníku sa náročnosť nezvyšovala, Hula iba znova opakoval učivo z nižších ročníkov, aby sa vo štvrtom ročníku mohol zamerať na hru českých a slovenských národných piesní. V *hre na organe* vytvoril pre oba ročníky iba jeden plán, ktorý obsahoval zvládnutie správneho držania rúk pri hre, hru nôt v basovom kľúči, jednoduchých dvojhlasných cvičení a hru trojzvukov. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím, keď na absolvovanie hudobného vzdelávania kandidáta na učiteľa nestačili iba základné vedomosti či zručnosti v hre na hudobných nástrojoch, vo vyšších ročníkoch sa napríklad vyžadovala aj schopnosť preukázať znalosti z oblasti hudobnej harmónie, a to nielen teoreticky, ale aj prakticky, keď sa zborovému spevu venovali osobitné hodiny a od študenta sa vyžadovala aj samostatná kreatívna činnosť pri viachlasných úpravách piesní a v *hre na organe* sa očakávala nielen hra prelúdií, ale aj ovládanie transponovania a modulovania do iných tónin či tvorba predohier a dohier, bol pokles úrovne hudobného vzdelávania očividný.⁴⁰

Nízka úroveň sa zreteľne odrážala najmä pri maturitných skúškach. Obsahom skúšky zo *spevu* bolo zodpovedanie otázky z hudobnej teórie, spev krátkeho solfeggia a jednej ľudovej piesne. Z každej činnosti sa udeľovala čiastková známka, z ktorej sa uzatváralo záverečné hodnotenie. Podobne sa postupovalo aj na skúškach z *hry na husliach*, ktorú tvorila hra vybraného cvičenia z husľovej školy a jednej ľudovej piesne, a z *hry na organe*, ktorej obsahom bola hra prelúdií. Pri maturitných skúškach v roku 1920 prevažovala zo *spevu* známka *dobrá* a *dostatočný*, udelené boli aj dve *nedostatočné*. V roku 1922 boli výsledky ešte horšie, prevažovali hlavne známky *dostatočný*, z *hry na husliach* približne tretina študentov prepadla.⁴¹

Aj preto E. Hula pri bilancovaní školského roka 1921/1922 poskytol v liste Ministerstvu školstva a národnej osvety podrobnú analýzu všetkých aspektov, ktoré boli podľa neho dôvodom tejto veľmi nízkej úrovne hudobného vzdelávania na učiteľských ústavoch.⁴² Jednou z príčin bolo podľa neho zníženie hodín vo štvrtom ročníku pre predmety *spev a hudobná náuka* a *hra na organe*, ktoré sa od roku 1919 vyučovali iba 1 hodinu týždenne.⁴³ *Hra na organe* sa dokonca odporúčala iba študentom, ktorí mali dostatočné predpoklady a sami prejavili záujem o absolvovanie predmetu, prestala

byť teda povinným predmetom.⁴⁴ Poukázal aj na priame následky, ktoré zníženie hodinovej dotácie hlavne v predmete *spev a hudobná náuka* v pedagogickej praxi spôsobilo. Načrtnol presnú časovú analýzu jednej vyučovacej hodiny, v ktorej, ak sa 5 minút venovalo prestávke a 10 minút teoretickému výkladu, ostávalo na samotnú spevácku činnosť pedagógovi iba 45 minút. Študenti 4. ročníka boli pritom vo veľkej miere už po mutácii, a tak sa núkal ideálny priestor na pestovanie zborového spevu, ktorý mal byť vo vyučovaní *spevu* podľa Hula prioritný. Žiak si pri zborovom speve nielen rozvíjal svoju muzikálnosť, ale zároveň nadobudol vzťah k národnej piesni, ktorý mohol neskôr preniesť aj do svojej pedagogickej praxe a zvyšovať tak národné povedomie v miestach budúceho pôsobenia. Namiesto toho, aby sa zborová činnosť podľa neho navyšovala, bola zredukovaná na 45 minút týždenne. Svoje konštatácie sa snažil podporiť aj komparáciou s okolitými krajinami, konkrétne Maďarskom a Nemeckom, kde sa zborovému spevu venovali v najvyššej možnej miere a kde sa zborovo spievalo nielen v školách, ale aj na výletoch a verejných oslavách. Hula poukazoval na následky, ktoré toto zanedbávanie zborového spevu na Slovensku malo a ktoré sa prejavovali najmä na medzinárodných verejných slávnostiach. Slovenský zborový spev bol viackrát vyškrtnutý z programu práve pre slabú úroveň slovenských speváckych telies, ktoré nedokázali interpretovať národné piesne na zodpovedajúcej úrovni, na rozdiel od nemeckých a maďarských zborov, ktoré na slávnostiach pravidelne vystupovali.

Hula sa kriticky vyjadroval aj na adresu vyučovania *hry na husliach*. Aj v tomto prípade ponúkol vo svojom liste presnú časovú analýzu a dôvody slabej úrovne samotného vyučovacieho procesu. V treťom a štvrtom ročníku sa *hra na husliach* vyučovala iba 1 hodinu týždenne, celkovo bolo teda v týchto ročníkoch za rok odučených 40 hodín. Keďže každý ročník navštevovalo približne 40 žiakov, pri 5 minútach prestávky a 5 minútach určených na ladenie nástroja pripadalo na jedného žiaka ročne iba 50 minút osobnej kontroly zo strany pedagóga. V prvom a druhom ročníku, kde sa vyučovali 2 hodiny týždenne, pripadala takto na jedného žiaka ročne približne 1 hodina 40 minút pedagógovho pôsobenia. Podľa Hulovej analýzy sa tak za celé štúdium dostalo jednému študentovi približne 5 hodín individuálneho pedagogického prístupu. Poukázal teda veľmi jasne na disfunkčnosť učebných osnov, ktoré očakávali, že za 5 hodín dokážu učiteľské ústavy vychovať vzdelaného učiteľa-huslistu, ktorý by ovládal hru na nástroji natoľko, aby bol oporou pre vyučovanie školského spevu. Opísal aj priame negatívne následky, ktoré tento nedostatočný časový priestor zanechával na študentoch, pedagógoch aj samotnej vyučovacej jednotke. Pri počte 40 žiakov v jednej triede a za celkových 50 minút učebného procesu sa pedagóg pri maximálnej snahe dokázal venovať najviac 10 žiakom. Ostatných 30 študentov (až na tých, ktorí boli sami v hre na nástroji aktívni) počas hodiny nerobilo nič a zlenivelo. Keďže sa každý kandidát dostal na rad iba raz do mesiaca, tri týždne na nástroji necvičil a pripravovať sa začal až týždeň pred samotným preskúšaním. Následkom toho bolo absolútne zanedbanie základných zručností u študentov a množstvo nedostatočných ohodnotení na konferenciách i vysvedčeniach.

E. Hula však neostal iba pri kritických konštatáciách. V liste navrhol aj riešenia, ktoré by mohli podľa neho dopomôcť k riešeniu týchto problémov. Keďže sa od roku 1921 *hra na organe* stala v treťom a štvrtom ročníku voliteľnou (čo v modranskom ústave spôsobilo, že vo 4. ročníku prejavilo záujem o hru na organe iba 5 žiakov), ušetrené 2 hodiny navrhol Hula prerozdeliť medzi predmety *hra na husliach* a *spev* vo štvrtom

ročníku. Zároveň odporúčal pridať ešte jednu hodinu *hry na husliach* aj pre tretí ročník. Každému hudobnému predmetu by sa takto venovalo po 2 hodiny týždenne, tak ako tomu bolo v učiteľských ústavoch v Čechách a na Morave. Zároveň upozornil na fakt, že pre zabezpečenie kvalitného hudobného vzdelávania bude nevyhnutné realizovať vyučovanie hry na hudobných nástrojoch v menších skupinách.

O tom, že Hulove pripomienky boli legitímne, svedčí fakt, že väčšina z nich bola ministerstvom školstva akceptovaná, a následne aj zapracovaná do obežníka.⁴⁵ Podľa Hulových návrhov sa pridala jedna hodina spevu vo štvrtom ročníku, ministerstvo apelovalo na pedagógov, aby zamerali pozornosť hlavne na výučbu zborového spevu, dokonca bolo povolené na tento účel pri vyučovaní spájať jednotlivé ročníky. Aj jeho pripomienka delenia žiakov do skupín bola reflektovaná, v *hre na husliach* bolo povolené deliť skupiny po 18 žiakoch, v *hre na klavíri* a *organe* po 8 až 10 žiakov v skupine, navýšenie hodín pre tretí a štvrtý ročník však akceptované nebolo. Ku zvýšeniu úrovne hudobného vzdelávania v učiteľskom ústave výrazne dopomohlo aj odporúčanie uprednostňovať pri prijímacích pohovoroch študentov s hudobným sluchom, osobitne tých, ktorí mali skúsenosť s hrou na nástroji, najmä hrou na husliach.

Od roku 1923 sa najmä vďaka ustanoveným opatreniam úroveň hudobného vzdelávania postupne zvyšovala. Pri prijímacích pohovoroch už registrujeme pohovory z *hudby* a *spevu*. Kritériá spočívali v správnej intonácii stupnice, intervalov, rozloženého kvintakordu a v speve jednej školskej piesne. Od roku 1926 rozšíril Hula skúšky o absolvovanie „napodobovacieho diktátu“ a zisťovanie technickej úrovne kandidáta v hre na husliach. Z prihlásených kandidátov dosahovala požadovanú úroveň a hodnotenie *výborný* približne iba tretina prihlásených.⁴⁶

K samotnému zvýšeniu kvality hudobného vzdelávania na modranskom učiteľskom ústave však výrazne dopomohla najmä osobnosť E. Hula, ktorý bol tak ako väčšina učiteľov v modranskom inštitúte veľmi aktívnym a nadšeným pedagógom a v učiteľskom ústave bol maximálne vyťažovaný. Delenie vyučovania *hudby* a *spevu* do skupín, či veľmi populárna a vo veľkom počte aj dievčatami využívaná možnosť vybrať si *hru na klavíri* ako nepovinný predmet, navyšovali jeho týždenný úväzok v niektorých školských rokoch až na 31 hodín.⁴⁷ Aj napriek vysokému pracovnému zaťaženiu neváhal pomôcť počas školských rokov 1923/1924 a 1924/1925 aj na *Ženskom rímskokatolíckom učiteľskom ústave v Trnave*, kde po zavedení *hry na husliach* ako povinného predmetu aj pre dievčatá nemali kvalifikovaného učiteľa.⁴⁸ E. Hula bol dokonca ochotný odučiť v Trnave až 14 hodín týždenne počas dvoch vyučovacích dní, ministerstvo mu však povolilo iba 8 vyučovacích hodín.⁴⁹

Ako pedagóg bol veľmi prísny a nekompromisný. Stačila jedna jediná chyba pri speve či v hre na nástroji a študentovi udelil nedostatočnú. Všetky cvičenia musel žiak ovládať naspamäť. Hodiny *hudby* preto u mnohých vyvolávali stres a kandidáti často hľadali rôzne spôsoby ako uspieť. Pri hre ťažších intervalov si napríklad pomáhali papierikom, ktorí si zasúvali pod kobylku husiel. E. Hula takéto „pomôcky“ hodnotil ako absolútne neprípustné a výkon žiaka hodnotil ako *nedostatočný*.⁵⁰ Aj napriek jeho nekompromisnému prístupu ho študenti vnímali ako erudovanú hudobnú osobnosť a autoritu, ktorá podľa slov Kornela Schimpla: „... *ich skvele metodicky pripravovala a viedla nielen v hudobnej výchove, ale výberom vhodných cvičení a etúd aj pri hre na nástroji*“.⁵¹

V októbri školského roku 1925/1926 bol Hula na krátky čas presunutý na Štátny koedukačný učiteľský ústav v Bratislave, vo februári 1926 sa však do Modry opäť vrátil

a až do roku 1929 zabezpečoval všetky hudobné hodiny a aktivity ústavu v rámci hudobného krúžku,⁵² ktoré neboli orientované iba na pôdu školy. Hudobné programy boli zamerané najmä na prezentovanie českej a slovenskej hudobnej tvorby a zároveň aj na podporu slovanskej vzájomnosti na Slovenských večeroch, ktoré organizovali mestá od roku 1920. Na Slovenskom večere v Pezinku (1920) a v Ústí nad Orlicí (1921) účinkovalo až 60 študentov a študentiek učiteľského ústavu a v rámci hudobného programu zazneli piesne od Arnošta Prausa *Chorál*, Vítězslava Nováka *Masarykovi*, Karola Kuzmányho *Kto za pravdu horí*, Karla Bendla *Kto jste Boží bojovníci*, Schneidra-Trnavského *Vlastenecké píesne* a *Slovenské národné píesne*. Študenti prispeli aj komornými dielami v obsadení pre husle a klavír od Antonína Dvořáka *Canzonetta* č. 2 op. 100, Bedřicha Smetanu *Uspávanky* z opery *Hubička*.⁵³

Pri oslavách 5. výročia učiteľského ústavu v roku 1924 pripravil E. Hula s hudobným krúžkom akadémiu venovanú pamiatke B. Smetanu, pre ktorú upravil *Polku* z opery *Predaná nevesta* pre troje huslí a klavír. Husľové party predviedli študenti, klavírny part obstaral samotný E. Hula.⁵⁴ Pod jeho vedením vystúpil aj miešaný spevácky zbor, ktorý interpretoval Smetanove zbory *Věno* a *Rolnícka*. Zvyšujúcu sa kvalitu speváckeho zboru učiteľského ústavu deklaruje aj účasť telesa na súťaži speváckych zborov v Prahe v roku 1928.

Hudobnopedagogická práca Emila Hula však vo veľkej miere presahovala rámec modranského učiteľského ústavu. Popri aktívnej pedagogickej činnosti na inštitúte sa snažil svojou činnosťou ovplyvniť smerovanie nového československého školstva, a to tak vzdelávacou, ako aj publikačnou či zberateľskou prácou. Ako uznávaný odborník na hudobné vzdelávanie často prednášal nielen na pôde učiteľského ústavu, ale aj na rôznych pedagogických seminároch v rámci celej krajiny a v zahraničí. Počas letných kurzov organizovaných učiteľským ústavom prispieval pravidelne svojimi prednáškami s tematikou hudobnej pedagogiky a umenia. V roku 1933 prezentoval na V. zjazde pre výskum dieťaťa v Brne príspevok na tému *Detské hudobné prejavy z hľadiska paedopsychologického*, v Prahe v roku 1934 predniesol slávnostný festivalový list *Slovenský spev v službách národa* a v roku 1935 hudobnopedagogický referát *O vplyve hudby a spevu na utváranie charakteru dieťaťa* na medzinárodnom kongrese pre rodinnú výchovu v Bruseli. Súčasťou jeho odborných pedagogických aktivít bol aj lektoring, zberateľská a dirigentská činnosť. V roku 1930 viedol administratívne kurzy spevu pre učiteľov v Košiciach, prostredníctvom hudobného seminára bratislavskej univerzity postúpil zo svojich rukopisov *Štátnemu ústavu pre ľudovú pieseň* zbierku 2 500 slovenských ľudových balád a romancí. V roku 1935 sa zúčastnil ako delegát Sekcie profesorov hudby a spevu na učiteľských ústavoch pri *Ústrednom spolku československých profesorov* na juhoslovanskom speváckom festivale v Ľubľane. V rokoch 1934 až 1937 bol vymenovaný za skúšobného komisára pre ustanovenie profesorských skúšok. Bol stálym odborným recenzentom časopisov *Hudobná výchova* (Praha), *Naša škola* (Bratislava), *Učiteľský pedagogický časopis* (Prešov) a redakčným spolupracovníkom *Pazdírkovho hudobného slovníka náučného* (Brno), do ktorého sám prispieval heslami.

Počas rokov svojho modranského pôsobenia uverejnil profesor Emil Hula niekoľko odborných štúdií s tematikou vyučovania spevu na školách, napríklad *Návrh osnov spevu pre stredné školy* (*Hudební výchova*, 1933), *Prebúdzanie a výchova detského hudobného vnímania v dobe predškolskej* (*Naša škola*, 1931), *Hudobná výchova spevom v dobe školskej* (*Slovenský učiteľ*, 1933), *Školský spev a cvičenia dychové*, *Idea brannosti a školský*

spev (*Národná škola slovenská*, 1934, 1935). Výsledky svojej hudobnohistorickej a pedagogickej činnosti publikoval v príspevkoch *Slovenské veľkonočné koledy, Kratochvilné písnie o pruské okupaci Prahy rok 1866, Haydnove tradície v Bratislave (Hudba a škola*, 1931, 1933), *25 ľudových piesní z okolia Košíc (Český lid*, 1931), *Dr. Alojz Kolísek (1931), Slovensko a České kvarteto, Názory J. A. Komenského na hudobnú výchovu detskú a jako sa prejavujú v jeho literárnom diele, Národná pieseň a škola (Slovenský učiteľ*, 1931, 1932).⁵⁵

Podľa zoznamu používaných učebníc používal Hula pri vyučovaní nástrojovej hry progresívny hudobný materiál. Klavírnu hru v prvých dvoch ročníkoch vyučoval z Trnečkovej a Hoffmeisterovej *Základovej hry klavírnej* (1905), z Beyerovej *Prípravnej školy hry na klavír* (1925) a Fléglovej *Elementárnej školy hry klavírnej* (1931). Pre hru na organe využíval *Teoreticko-praktickú školu na organ* (1922) od Josefa Trumpusa a *Populárni školu na varhany* od Josefa Cyrila Sychru. Pri vyučovaní hry na husliach sa používalo šesť zošitov *Školy hry na husle pre začiatočníkov* (1901) Otakara Ševčika, *Národné piesne* (1925) a *Husľové etudy* (1925) Josefa Berana a *Praktická škola hry na husliach* (1894) Jána Maláta, vo vyšších ročníkoch sa nacvičovali *Husľové duetá* (1833) od Jacquesa Féréola Mazasa. Pri vyučovaní spevu a hudobnej náuky vychádzal Hula zo spevníkov od Josefa Moučku *Zpěvník pre školy obecné a měšťanské* (1904) a Karola Ruppeldta *Venčok slovenských piesní* (1874), ktoré dopĺňal novovytvorenými učebnicami od Bohuslava Jeremiáša *Škola zpěvu pro školy střední, měšťanské a paedagogiá* (1922), Václava Mladého *Cvičení intonační a rytmická* (1923) a Bohumila Čeněka *Škola zpěvu na základě moderních metod* (1920). Zborový spev a hudobnú náuku vyučoval zo spevníka Miloša Ruppeldta *Zbierka slovenských miešaných a ženských zborov* (1926 – 1929) a z učebnice Ferdinanda Bachtika *Základy harmónie pre učiteľské ústavy* (1902).⁵⁶

Emil Hula si bol vedomý nevyhnutnej potreby vytvorenia kvalitných hudobných učebníc, ktoré by spĺňali potrebné pedagogické aj odborné kritériá. Ťažisko jeho práce preto spočívalo vo vytvorení publikácií pre potreby nového školstva. Sám prispel k zlepšeniu vyučovacieho procesu zostavením národne orientovaných učebníc, v ktorých mali dominanciu práve slovenské ľudové piesne. Pre slovenské ľudové školy vytvoril pre prvé tri ročníky spevníky *Naše spievanky* (1921). V edícii ôsmich zošitov vyšiel spevník *Naším deťom I – VIII* (1931 – 1935), do ktorých zahrnul aj slovenské národné riekanky, rytmické hry a piesne. Meštianskym školám boli určené *Slovenské kvety: výber z národnej poézie pre školy občianske, stredné i pedagogiá* (1923). Ako pedagóg v učiteľskom ústave skoncipoval aj metodické materiály orientované na prípravu budúcich učiteľov pod názvom *Vyučovanie spevu dľa notových osnôv: Metodický návod pre učiteľov a chovancov učiteľských ústavov* (1923) a *Hudobná výchova spevom: Metodický doplnok k dielu „Naším deťom“* (1932). Vytvoril tiež materiály zamerané priamo na potreby vyučovania *hry na husliach* v učiteľských ústavoch, a to *Vybrané etudy pre začiatočníkov* (1926), a vyučovania *spevu a hudobnej náuky Úvod do intonácie na podklade tonálnom* (1934). Úpravám a harmonizovaniu slovenských ľudových piesní sa venoval vo svojej ostatnej práci *Prvá desiatka slovenských ľudových piesní v úprave pre mužský zbor* (1933).⁵⁷

Pri takom vysokom nasadení sa u profesora Hulu v roku 1928 objavili prvé zdravotné problémy, pre ktoré až do marca 1930 nebol schopný vyučovať.⁵⁸ Po návrate na učiteľský ústav už nedokázal pokryť všetky hodiny hudobného vyučovania a až do roku 1935 pracoval iba na skrátenej úväzok.⁵⁹ V roku 1936 sa presťahoval naspäť do Prahy, kde požiadal o dočasný a neskôr aj o trvalý dôchodok (1938).⁶⁰

Za svoju zásluhnú činnosť získal E. Hula viacero pochvál a ocenení. V roku 1922 mu bola ministerstvom školstva udelená pochvala za „*beznáročné vyučovanie huslí na učiteľskom ústave*.“ Česká akadémia vied a umení mu udelila uznanie a finančnú podporu za zberateľskú činnosť v odbore národná pieseň a na konci kariéry mu bola vyslovená vďaka a uznanie za jeho celoživotnú prácu.⁶¹

Osobnosť Emila Hulu bola kľúčovým aspektom v rozvoji hudobného vzdelávania v modranskom učiteľskom ústave. Nadšenie, erudovanosť a maximálne nasadenie tohto pedagóga a publicistu boli prínosom nielen pre tento inštitút, jeho práca ovplyvnila a kreovala aj podobu budúceho hudobného vzdelávania v celej krajine.

Počas polročného pôsobenia E. Hulu na 1. československom koedukačnom učiteľskom ústave v Bratislave zaujal v školskom roku 1925/1926 pozíciu učiteľa *hudby a spevu* na modranskom inštitúte **Jan Šoupal** (1892 – 1964), český hudobný pedagóg, zbormajster, kritik a hudobný publicista. Po maturite na klasickom gymnáziu vo Vyškove (1911) a doplnujúcej maturite v Učiteľskom ústave v Brne (1917) pôsobil ako učiteľ v ľudových školách a zároveň aj ako učiteľ spevu na gymnáziu vo Vyškove. Popri pedagogickej činnosti pokračoval v štúdiách dirigovania a kompozície na konzervatóriu v Brne (1922 – 1924), súkromne aj v hre na husliach, klavíri a organe.⁶² Jeho hudobno-umelecké zameranie však bolo nasmerované predovšetkým na zborovú činnosť, pôsobil ako zbormajster *Speváckeho združenia moravských učiteľov*, vo Vyškove založil *Volný spevácky zbor mužov* a spevácky zbor žien *Vlasta*.⁶³

Na učiteľský ústav v Modre prišiel v roku 1925 z učiteľského ústavu v Bratislave, jeho úväzok pokrýval všetky hudobné predmety, celkovo až 29 hodín.⁶⁴ Šoupalovo pedagogické pôsobenie v inštitúte však nemalo dlhé trvanie. Už 28. novembra žiadal o dovolenku z dôvodu realizovania mesačného turné po Francúzsku a Taliansku so *Speváckym zborom moravských učiteľov*.⁶⁵ Vo februári nasledujúceho roku prevzal jeho pedagogický úväzok E. Hula a J. Šoupal bol presunutý naspäť na učiteľský ústav do Bratislavy. Po ukončení školského roka v Bratislave sa v roku 1926 vrátil do Čiech, kde pôsobil ako profesor hudby v Ostrave a v Brne.⁶⁶ Ťažiskom jeho hudobnoprofesionálnej činnosti však aj naďalej ostala zborová činnosť, v Bratislave viedol spevácky zbor *Zora*, so *Speváckym zborom moravských učiteľov* sa počas svojej kariéry prezentoval viac ako tisíckou verejných vystúpení nielen po Československu, ale aj v zahraničí.⁶⁷ V Českom rozhlase bolo natočených viac ako 500 titulov jeho interpretácií zborových skladieb.⁶⁸

Krátky časový úsek a vyťaženosť J. Šoupala ako zbormajstra mu nedovolili výraznejšie zasiahnuť do hudobného vzdelávania, samotné nácviky a vystúpenia v rámci hudobných mimoškolských aktivít učiteľského ústavu v tomto období pripravovali študenti pod vedením Kornela Schimpla.

Ďalším českým pedagógom, ktorý bol povoláný na miesto hudobného učiteľa Masarykovho 1. československého učiteľského ústavu, bol v školskom roku 1928/1929 **Edvard Nademlýnský** (1891 – 1967), zbormajster, dirigent a skladateľ. Na Organovej škole v Brne vyštudoval hudobnú teóriu u Leoša Janáčka (1911), doplnujúcu maturitnú skúšku absolvoval v učiteľskom ústave v Štubnianskych Tepliciach (1922). Štátne skúšky zložil z hry na husliach (1919), zborového spevu (1921), hry na klavíri (1925) a hry na organe (1927).⁶⁹ Pred príchodom do Modry pedagogicky pôsobil na učiteľských ústavoch v Novom Meste na Morave, Lučenci (1919 – 1922) a v Košiciach (1922 – 1928),⁷⁰ kde sa ako zbormajster speváckeho zboru *Förderster* podieľal na prvom hudobnom vysielaní košického rozhlasu.⁷¹ Do Modry bol povoláný z dôvodu zdravotnej indispozície

profesora E. Hulu,⁷² po ktorom prebral vyučovanie hudobných predmetov vo všetkých ročníkoch. Jeho úväzok činil 31 hodín týždenne. Zároveň sa ujal správcovstva hudobnej zbierky a zbierky nástrojov a vedenia hudobného spolku Štúrovho samovzdelávacieho krúžku.⁷³ Tu pripravoval hudobné programy na všetky slávnosti, na škole zorganizoval 5 hudobných večerov, v Pezinku vystúpil viackrát s hudobno-speváckou akadémiou. Program tvorili hlavne čísla pre mužský, ženský aj miešaný spevácky zbor, zastúpené boli aj orchestrálne, komorné či sólové vystúpenia.⁷⁴

Nademlýnský ako hudobná osobnosť vynikal vysokými kvalitami. Výborne ovládal hru na všetkých hudobných nástrojoch, ktoré vyučoval, zároveň mal z pôsobenia v košickom rozhlase skúsenosti s dirigovaním veľkých vokálnych aj orchestrálnych diel. Už v hodnoteniach riaditeľa košického učiteľského ústavu bola jeho pedagogická a hudobná činnosť označená za *veľmi dobrú až výbornú*. Hodnotenie zemského školského inšpektora Ferdinanda Píseckého z roku 1928 však nebolo také pozitívne. Nademlýnskeho prácu hodnotil iba ako *veľmi dobrú*, pedagogickú činnosť iba ako *dobrú*, dokonca jeho správanie označil ako *nie celkom bezúhonné*. Konkrétne výhrady Písecký neuviedol, a preto nevieme relevantne zhodnotiť dôvody slabšieho hodnotenia. V Modre každopádne odviezol vysoko kvalitnú pedagogickú prácu. V hodnotení riaditeľa Otta Haluzického bol označený ako:

„... erudovaný odborník, skvelý dirigent a pedagóg s prirodzenou autoritou, svedomitý v prípravách na hodiny a horlivý pri vysvetľovaní látky, s priateľským vzťahom ku študentom i ku kolegom, ktorý pre množstvo práce nemal na ústave ani chvíľu pokoja.“⁷⁵

Po jednoročnom modranskom pôsobení bol preložený na učiteľský ústav v Spišskej Novej Vsi (1929 – 1939).⁷⁶ Počas druhej svetovej vojny odišiel do Prahy, kde pôsobil najprv ako pedagóg na Ženskom učiteľskom ústave, neskôr sa stal lektorom hudobnej výchovy a hry na husliach na Pedagogickej fakulte Karlovej Univerzity, vyučoval aj na Vysokej škole pedagogickej. Jeho hudobnopedagogická prax sa zameriavala najmä na vyučovanie hry na husliach. Bol autorom niekoľkých husľových škôl, ktoré boli priamo určené pre potreby učiteľských ústavov a v ktorých nadviazal na metodický postup O. Ševčíka, založený na hre ľudových piesní. Jeho predchádzajúce pôsobenie na Slovensku sa odrazilo pri koncipovaní jednotlivých učebníc, keď do výberu piesňového materiálu často zaraďoval aj slovenské ľudové piesne. Známe sú jeho učebnice *Škola husľovej hry na melodickom podklade ľudovej piesne slovenskej so zreteľom k potrebe učiteľských ústavov a príprave pre pedagogické akadémie* (1935), *Škola housľové hry* (1. diel, 1946 – 1947; 2. diel, 1950 – 1951), *Škola husľovej hry* (1954 – 1955), *Hra na housle. Určeno pro dálkově studující na pedagogických institutech* (1962).⁷⁷

V tridsiatych rokoch bol záujem o štúdium na modranskom učiteľskom ústave enormne vysoký, riaditeľstvo preto reagovalo na túto skutočnosť navýšovaním počtu tried v jednotlivých ročníkoch. Hudobné predmety nebolo možné pokryť iba jedným pedagógom, o zvýšený hudobný úväzok sa museli deliť aspoň dvaja učители.

V školskom roku 1929/1930 prišiel na učiteľský inštitút do Modry po ročnom pôsobení v bratislavskom 1. československom štátnom koedukačnom učiteľskom ústave **Vlastimil Truhelka** (1895 – ?).⁷⁸ Po ukončení Vyššieho gymnázia v Příbrami (1915) vyštudoval jednoročný učiteľský kurz v Prahe (1916). Skúšky spôsobilosti pre vyučovanie v ľudových školách zložil v roku 1919, v rokoch 1924 až 1926 absolvoval skúšky

pre vyučovanie hry na husliach, hry na organe, spevu a zborového dirigovania.⁷⁹ Pri zvyšujúcom sa počte študentov sa delil o úväzok s profesorom E. Hulom, ktorý sa na učiteľský ústav vrátil po ročnej zdravotnej dovolenke. O tom, že záujem o štúdium na inštitúte bol vysoký a hudobné predmety zastávali v učebnom pláne dôležité miesto, svedčí aj fakt, že kým skrátenej úväzok E. Hula tvoril až 20 hodín, úväzok V. Truhelku bol dokonca 36-hodinový. Celkovo sa teda *hudbe a spevu* venovalo týždenne až 56 hodín.⁸⁰

V. Truhelka bol ako pedagóg prísny a nekompromisný, od svojich študentov očakával zodpovednú prípravu a zodpovedajúcu úroveň hry na nástroji. Jeho vysoké nároky a profesionálny prístup môžeme sledovať v hodnoteniach maturitných skúšok zo *spevu a hudobnej náuky a hry na husliach*. Ich obsahom bola interpretácia vybraných piesní z učebníc E. Hula a B. Čeněka, zodpovedanie otázky z *hudobnej náuky* a hra jednej stupnice a cvičenia zo Ševčíkových učebníc. Pri maturitných skúškach v roku 1930, teda hneď v prvý rok svojho pôsobenia, zhodnotil asi tretinu študentov známku *dostatočný*, štyria študenti z hudobných predmetov prepadli.⁸¹

V. Truhelka bol zodpovedný aj za prípravu a nácvik hudobných programov, ktorých obsah vyplňali hlavne zborové skladby orientované na českú a slovenskú tvorbu. Súčasťou hudobných programov boli skladby s národnou tematikou od Karla Bendla *Svoji k svému*, Gustáva Ipavca *Slovenec som*, Jaroslava Kříčku *Slovenčina*. Väčšina prezentovaných zborových skladieb bola zameraná na spev umelých alebo upravených ľudových piesní, ako *Utonulá* a *Odvedeného prosba* od Pavla Křížkovského, *Slovácke piesne* Vojtěcha Říhovského, *Ja keď sa Jánoško*, *Anička malučká*, *Dievča Orešanské*, *Také časy nastávajú*, *Piesne české a sliezske* Bohumila Čeněka, *Bože čos ráčil* M. Schneidra-Trnavského, *Láska Bože, láska Antonína Pokorného*, *Ťapi, ťapi, ťapulienky* Vendelína Kopeckého, *To srdienko moje* a *Letel sokol* Blažeja Bullu, *Anča čierna*, *Orala*, *Drotárska*, *Bačovské piesne* a *Kázala mi mati* Miloša Lihoveckého, *Hoj zem drahá*, *Sadol na mesiačik* Viliama Figaša Bystrého, *Sekerečka* Josefa Řehořa. Do repertoáru zboru zaraďoval aj diela popredných autorov B. Smetanu *Veno* a *Slávnostná pieseň*, Josefa Bohuslava Foersteru *Co bývalo není*, *Trikolora* a A. Dvořáka *A já ti uplynu*, *Hraj muziko* (piesne z Moravských dvojspevov).

V. Truhelka sa však realizoval nielen ako dirigent zboru, spolu s profesorom Hulom prispievali aj svojou tvorbou a úpravami piesní. Prezentovali sa jeho skladby *K narodeninám prezidentovým*, *Hromy bijú* a *Bol jeden gajdoš*, či diela *Majerán*, *Sedemdesiat sukien mala* a *Prší* od E. Hula.⁸²

V roku 1932 bol oficiálne zriadený orchester učiteľského ústavu so všetkými nástrojovými sekciami. Skúšky prebiehali dvakrát týždenne a orchester tvorili študenti a študentky druhého a tretieho ročníka, ktorí boli zdatní v hre na hudobnom nástroji. Účinkovali v ňom aj samotní pedagógovia ústavu a poprední obyvatelia mesta.⁸³ Orchester takto interpretoval diela od Bélu Kellera *Ouverture comique*, pochod od Juliusa Fučíka *Boží bojovníci*, predohru z diela *Troubadour* od G. Verdiho a *Andante* (zo Symfónie G dur) od J. Haydna.

Vysoká individuálna hudobná úroveň študentov sa prejavila aj v početnom rozvíjaní sólových a komorných vystúpení. V. Truhelka sa v tomto prípade prezentoval ako zdatný klavirista a korepetítor. V komorných obsadeniach, kde husľové a violové party interpretovali študenti učiteľského ústavu a hru na violončele zabezpečoval profesor Gabriel Čenek,⁸⁴ zazneli diela od Karla Nedbala *Slovácká pre husle a klavír*, Pabla de Sarasate *Španielsky tanec č. 1*, Alfreda D'Ambrosia *Canzonetta*, A. Dvořáka *Slovanský*

tanec č. 2, Františka Drdlu Legenda, L. v. Beethovena Klavírne kvarteto a Klavírne trio op. 97 a Serenáda od W. A. Mozarta.⁸⁵

Vlastimil Truhelka ukončil svoje pôsobenie na modranskom učiteľskom ústave v roku 1933, keď ho poslali na Učiteľský ústav do Znojma.⁸⁶

V Modre ho na poste učiteľa hudby a spevu nahradil hudobný skladateľ a pedagóg **Jiří Svoboda** (1897 – 1970). Všeobecné vzdelanie absolvoval v Českom štátnom klasickom gymnáziu v Trebíči (1915) a v obchodnej akadémii v Brne (1919). Hudobné štúdiá si dopĺňal v kompozičných oddeleniach u Josefa Bohuslava Foerster (1916 – 1918), Aloisa Hábu (1932 – 1933) a štúdiom hudobnej vedy a estetiky na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe (1919 – 1924), ktoré ukončil doktorandskou skúškou (1926). Štátnu skúšku absolvoval aj zo zborového spevu, hry na klavíri (1928), husliach (1932) a organe (1934). Pred príchodom na učiteľský ústav v Modre pracoval ako korepetítor brnianskej opery a zároveň ako vedľajší pedagóg *hudby* na reálnych pražských gymnáziách.⁸⁷

Na modranskom inštitúte sa delil o úväzok z hudobných predmetov najprv s E. Hulom, ktorý bol počas prvého roka Svobodovým uvádzacím učiteľom, často hospitoval na jeho hodinách a hodnotil ho ako veľmi perspektívneho pedagóga a hudobníka.⁸⁸ Od roku 1935 z dôvodu opätovných Hulových zdravotných problémov⁸⁹ mu vo vyučovaní hudobných predmetov vypomáhal český kolega **Karol Sumbál** (1904 – ?),⁹⁰ ktorý pôsobil v učiteľskom ústave už od roku 1933⁹¹ ako cvičný učiteľ pedagogickej praxe.⁹² Sumbál bol absolventom modranského učiteľského ústavu (1925) a už počas štúdií vynikal hudobnými aktivitami, účinkoval v študentskom orchestri či speváckom zbere. Hudobné štúdiá si doplnil aj počas pedagogického pôsobenia v Bratislave, kde navštevoval na Hudobno-dramatickej akadémii (1930 – 1931) hodiny spevu a hry na lesnom rohu.⁹³ J. Svobodovi vypomáhal vyučovaním 8 hodín *hry na husliach* v prvom a druhom ročníku, a dirigovaním orchestra učiteľského ústavu v rámci mimoškolskej činnosti.⁹⁴

Vďaka jeho výpomoci sa mohol J. Svoboda naplno venovať nielen pedagogickej práci, ale aj komponovaniu. Svojimi hudobným schopnosťami a ambíciami totiž vysoko prevyšoval úroveň bežného hudobného pedagóga. Už pred príchodom na učiteľský ústav bol kompozične činný, napísal scénickú hudbu *Depeša na kolečkách* (1928) a komornú skladbu *Hábovská suita pre husle, violu a violončelo* op. 11 (1933).⁹⁵ Aj napriek tomu, že jeho pedagogický úväzok v učiteľskom ústave dosahoval až 32 hodín,⁹⁶ svoje hudobné a skladateľské kvality dokázal uplatniť najmä v koncipovaní hudobných programov, v ktorých sám účinkoval ako klavirista a dirigent speváckeho zboru. Pre miešaný zbor učiteľského ústavu skomponoval pieseň *Pozdrav T. G. Masarykovi* na báseň Karla Tomana, *Pieseň Štefánikovi* na báseň Martina Jevjaka, *Kdyby byl pastevcem koní* na báseň Fráňu Šrámka a *4 detské zbory a riekanky* na texty ľudovej poézie predvedené ženským zborom učiteľského ústavu. Študenti a študentky interpretovali jeho komorné a sólové skladby *Dve piesne* pre detský hlas so sprievodom klavíra na báseň Vítězslava Nezvala, melodrámu *Chudobný Slovák* na slová Leopolda Rochowanskiho (do slovenčiny ju preložil kolega G. Čenek) alebo druhú časť zo *Suity pre klavír*.⁹⁷ Pre potreby speváckeho zboru zharmonizoval pieseň *Rozíšť sa musíme* na báseň Júliusa Ivana, hudobný krúžok pod jeho vedením prezentoval spevohernú aktovku *Predaná láska* od autorov Jana Nerudu, Anatola Provoznička a Karla Hašlera.

Svobodove hudobné kvality však presahovali hranice školy a mesta. Jeho skladby interpretovali po celej republike rôzne spevácke združenia, mužský spevácky zbor

Janáček napríklad často interpretoval jeho pieseň „1866“ na text Fránu Šramka, trebičsky detský spevácky zbor zasa otváral Medzinárodný kongres pre hudobnú výchovu v roku 1936 v Prahe jeho piesňou *Zdravica*, kompozície pre detské zbory sa uvádzali aj v brnianskom či pražskom rozhlase.⁹⁸ Svoboda venoval svoju pozornosť aj hudobným prednáškam, v učiteľskom ústave zrealizoval celoškolskú prednášku *O význame života a diela B. Smetanu a A. Dvořáka*, v Trebíči prednášal na tému *Štúdium skladieb z pohľadu dirigentskej praxe*.⁹⁹

Po odchode z učiteľského ústavu v Modre bol v roku 1936¹⁰⁰ ustanovený za hudobného pedagóga na učiteľských ústavoch vo Valašskom Meziříčí, v Prahe a Brne.¹⁰¹ V roku 1946 sa stal rektorom Pedagogickej fakulty v Brne, kde bol v roku 1954 menovaný docentom.¹⁰² Popri pedagogickej činnosti sa aj naďalej realizoval ako zborový dirigent a skladateľ.¹⁰³

Po odchode J. Svobodu do Čiech a E. Hula do dôchodku prevzal post hudobného pedagóga v roku 1936/1937 **František Bureš** (1900 – 1959). Rovnako ako J. Svoboda aj F. Bureš bol profesionálnym hudobníkom, skladateľom, klaviristom, organistom a hudobným pedagógom. Na pražskom konzervatóriu absolvoval hru na organe, kompozíciu (1920) a hudobnopedagogický odbor (1922). Štátne skúšky zložil zo zborového spevu, hry na organe (1922), hry na husliach (1933) a na klavíri (1923). Pracoval ako regenschori v kostole Redemptoristov v Prahe (1920 – 1922) a v kostole premonštrátov v Želivě (1926 – 1927), súčasne pôsobil ako hudobný pedagóg a vedúci organového oddelenia na Cimrovej československej akadémii hudby a spevu v Prahe (1921 – 1922) a riaditeľ mestskej hudobnej a speváckej školy *Smetana* v Lounech (1922 – 1926).¹⁰⁴ Dvanásť nasledujúcich rokov strávil na Slovensku, najprv ako pedagóg na učiteľských ústavoch v Spišskej Kapitule (1927 – 1935) a v Banskej Bystrici (1935 – 1936), od školského roku 1936/1937 strávil dva roky v Modre ako hlavný hudobný učiteľ s úväzkom 36 hodín. S nadpočetnými hodinami mu naďalej vypomáhal K. Sumbál, ktorý zabezpečoval vyučovanie hry na husliach v nižších ročníkoch a dirigovanie orchestra učiteľského ústavu.¹⁰⁵ Analýzou učebných plánov z roku 1937/1938 z *hry na husliach* a *na klavíri* zisťujeme viditeľný posun v náročnosti hudobného vyučovania. Bureš pri výučbe používal *Husľovú prípravku a školu pre začiatovníkov Josefa Berana* a *Elementárnu školu hry na klavíri* (1931) Václava Flégla. Pri komparácii učebných plánov s plánmi E. Hula z roku 1922 sledujeme jednak lepšiu prepracovanosť, vyššiu náročnosť a aj zaradenie nových zložiek hudobného vzdelávania. Hula napríklad nevytváral plány pre všetky ročníky osobitne, v niektorých triedach učivo celý rok iba opakoval. Od absolventa očakával ovládanie aspoň základných techník v hre na obidvoch nástrojoch v podobe zvládnutia ľahkých ľudových piesní. Bureš mal plány presne koncipované pre každý ročník, v *hre na husliach* sa napríklad už v decembri v prvom ročníku očakávala hra stupnic a hra na všetkých strunách s prstokladom. Vo štvrtom ročníku museli študenti zvládnuť technickú hru dvojhmatov, všetkých stupnic cez dve oktávy, rozložených akordov, hru všetkých sláčikových techník, duet a etúd. V *hre na klavíri* sa vyžadovala hneď od prvého ročníka hra skladieb oboma rukami. Náročnosť Burešových plánov jasne svedčí o zvýšených nárokoch a precíznom výbere kandidátov pri prijímacích pohovoroch, kde ovládanie základov hry na hudobných nástrojoch bolo predpokladom.

Bureš sa vo svojom profesionálnom hudobnom živote zameriaval hlavne na *hru na organe* a táto jeho špecializácia sa prejavila aj v učiteľskom ústave výrazným zvýšením záujmu o tento predmet. Z celkového počtu 55 študentov si v treťom a štvrtom ročníku

hru na organe ako voliteľný predmet zvolilo až 18 záujemcov, v porovnaní napríklad s rokom 1921, keď sa *hre na organ* rozhodli venovať iba 4 študenti.

V Burešových učebných plánoch už registrujeme zaradenú aj zložku dejín hudby. Je zaujímavé, že ju Bureš vyučoval ako súčasť hodín *hry na klavíri*. Plány zo *spevu a hudobnej náuky* sa nezachovali, preto môžeme iba predpokladať, že v tomto predmete bol rozsah učiva z hudobnej teórie, harmónie a všeobecnej hudobnej náuky v spojení s nácvikom speváckych činností taký časovo náročný, že sa Bureš rozhodol zložku dejín hudby zaradiť ako súčasť hodín klavírnej hry.¹⁰⁶

Bureš bol nielen horlivým a náročným pedagógom, ale aj plodným hudobným skladateľom. Pred príchodom do Modry boli známe jeho diela ako pieseň *Prebúdzanie jara* na slová Jaroslava Vrchlického (1922), komorná hudba *Presto marcato pro housle a klavír* (1925) a *Jarná nálada* (1930), chrámové skladby *Dvě vánoční Pange lingua* (1920), *Missa Siloënsis – želivská* (1926) a organové skladby *Prelúdium a fuga D dur* (1929).¹⁰⁷ Burešova hudobnokompozičná činnosť pokračovala aj v Modre. Okrem dirigovania speváckeho zboru učiteľského ústavu upravil mnohé ľudové piesne, ktoré prezentoval na akadémiách školy, nacvičoval so študentmi komorné diela ako *Sonatínu pre husle a klavír* od Zdeňka Fibicha. Po kompozičnej stránke sa v Modre venoval prevažne chrámovým a organovým skladbám. Zložil *I. koncertnú fantáziu d mol* op. 8, *II. koncertnú fantáziu c mol* op. 9, *Prelúdium a fúgu pre organ*, *Meditačnú fantáziu na chorál „Svätý Václave“* op. 10, taktiež vytvoril orchestrálny part ku svojej *Želivskej omši*. Niektoré z jeho kompozícií dokonca vysielal aj Československý rozhlas. Ako hudobný publicista prispel do diela *Dejiny kultúry a literatúry československej* kapitolou *Dejiny hudby*.¹⁰⁸

V školskom roku 1938/1939 bol na jeden rok preložený do Bratislavy na Československý koedukačný učiteľský ústav. Po zmene politických pomerov však už nebol na Slovensku žiadaný. Po návrate do Čiech pôsobil na učiteľských ústavoch a reálnych gymnáziách v Brne (1939 – 1943), Hořoviciach (1943 – 1945), Valašském Meziříčí (1947) a Olomouci (1948).¹⁰⁹

Záver

Obdobie rokov 1918 – 1938 môžeme na Masarykovom 1. československom štátnom učiteľskom ústave označiť za jeho zlatý vek. Definuje ho najmä prítomnosť kvalitných pedagógov, ich vysoké nasadenie a entuziazmus, ktoré sa odrážali v kvalite poskytovaného vzdelávania a vo výchove novej učiteľskej generácie. To všetko dodávalo modranskému učiteľskému ústavu vysokú prestíž, o ktorej svedčil aj každoročne nadpriemerný počet záujemcov. Kvalitu vzdelávania potvrdzovalo aj množstvo absolventov, ktorí sa uplatnili nielen ako pedagógovia, ale aj ako vedci, politici a umelci. Aj po hudobnej stránke zažíval učiteľský ústav svoj vrchol. Aj napriek tomu, že kantorská prax už nebola povinnou a hudobné štúdium sa zameriavalo hlavne na pedagogickú prax, úroveň a rozsah hudobného vzdelávania v inštitúte to nijako nepoznačilo. Českí pedagógovia, ktorí do Modry prichádzali, boli vysoko erudovanými profesionálnymi hudobnými osobnosťami s bohatou pedagogickou, ale aj publicistickou, zberateľskou či skladateľskou praxou. Svojimi teoretickými znalosťami zvyšovali úroveň hudobného vzdelávania nielen na inštitúte, ich hudobnopedagogické skúsenosti boli reflektované aj na celoštátnej úrovni. Mimoškolská činnosť v zbere a orchestri učiteľského ústavu

bola znakom ich vysokej hudobnej profesionality, ktorá bola aj pre samotných študentov inšpiráciou a motiváciou k zakladaniu samostatných študentských orchestrov, k prezentovaniu vlastných aktivít a pre mnohých otvorila cestu k ďalšiemu hudobnému vzdelávaniu.

Tabuľka 2: Prehľad hudobných pedagógov pôsobiacich v Masarykovom 1. československom štátnom učiteľskom ústave v rokoch 1919 – 1938

Hula Emil	1919 – 1925 a 1926 – 1935
Šoupal Jan	1925 – 1926
Nademlýnský Edvard	1928 – 1929
Truhelka Vlastimil	1929 – 1933
Svoboda Jiří	1933 – 1936
Bureš František	1936 – 1938
Karol Sumbál – pomocný učiteľ	1935 – 1939

POZNÁMKY

- ¹ § 81 zákonného článku XXXVIII z roku 1868 o vyučovaní v národných školách.
- ² *Štátne nariadenie číslo 665 a 15369 z roku 1881*. HRIVNÁK, Michal: *Náčrt dejín učiteľského vzdelávania slovenských národných učiteľov*. Liptovský Svätý Mikuláš: Tranoscius, 1945, s. 39. Podľa: BAZÁLIKOVÁ, Jana – BAZÁLIK, Tomáš: *Učiteľský ústav v Banskej Štiavnici*. In: *Paedagogica*, roč. 26, 2014, s. 10.
- ³ MICHALIČKA, Vladimír – VANĚKOVÁ, Daniela – ZACHAROVÁ, Eva: *Dejiny najstarších učiteľských ústavov na Slovensku*. In: *Zborník Múzea školstva a pedagogiky*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2002, s. 1 – 32.
- ⁴ TAVALYOVÁ, ERIKA: *Hudobné vzdelávanie v učiteľských ústavoch na Slovensku so zameraním na učiteľské inštitúty v Trnave a Modre*. [Dizertačná práca.] Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Pedagogická fakulta, 2023, s. 137 – 153.
- ⁵ Školský inšpektor Jozef Kišoň sa vo svojich spomienkach zmiňuje o tom, ako mu bola vďaka hudobnému vzdelaniu, ktoré nadobudol v učiteľskom ústave, odložená počas 1. svetovej vojny vojenská povinnosť, neskôr sa dokonca vďaka hudobným aktivitám vyhol nasadeniu v prvej bojovej línii. Učiteľský ústav v Modre absolvoval aj Eugen Lehotay, skladateľ, zbornajster, orchestrálny hráč a pedagóg na Rehoľnej dievčenskej akadémii v Trnave. PAVLÍK, Jozef: *Pamätnica modranského učiteľského ústavu 1870 – 1970*. Bratislava: Obzor, 1970, s. 84 – 85 a Múzeum školstva a pedagogiky (MŠP), *Výročná správa Rehoľnej slovenskej dievčenskej učiteľskej akadémie uršulínok v Trnave v rokoch 1942 – 1943*, s. 3.
- ⁶ Samuel Zoch (1882 – 1928) evanjelický farár v Modre, československou vládou neskôr ustanovený ako bratislavský župan a vládny komisár, autor textu *Martinskej deklarácie*. Ako jeden z prvých priniesol do Modry zvesť o samostatnosti Československej republiky. Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave (SPK), *Výročná správa Masarykovho 1. štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1928/29*, s. 5.
- ⁷ Väčšina učiteľov maďarskej národnosti počas prevratových udalostí z Modry utiekla, navyše z celého učiteľského zboru boli po slovensky schopní vyučovať iba traja pedagógovia. Preto vyučovanie aj naďalej prebiehalo v maďarčine. V januári 1919 vymenoval Samuel Zoch na post riaditeľa Vendelína Machaya – riaditeľa Štátnej meštianskej školy v Modre –, čo malo dopomôcť k poslovenčeniu učiteľského ústavu. Aj naďalej sa však až do 1. marca vyučovalo slovensko-maďarsky. SPK v Bratislave, *Výročná správa Masarykovho 1. štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1927/28*, s. 8.
- ⁸ Ferdinand Písecký (1879 – 1934) pred vojnovou pôsobil ako profesor učiteľského

- ústavu v Příbore a Jičine, počas 1. svetovej vojny ako legionársky kapitán a pobočník Milana Rastislava Štefánika. Dňa 2. marca 1919 prijal oficiálne pozíciu prvého správcu v učiteľskom ústave v Modre. Riaditeľom bol až do roku 1927, vyučoval československý jazyk a literatúru, praktický výcvik, pedagogiku, ruštinu a angličtinu. Plynule hovoril po slovensky a v Modre bol váženou osobnosťou. Po skončení učiteľskej činnosti pracoval ako krajinový školský inšpektor pre učiteľské ústavy na Slovensku, vládny radca a prednosta referátu Ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave. Pochovaný je v Modre. Pozri *Slovenský biografický slovník: od roku 833 do roku 1990. 4. zv., M-Q*. Ed. Štefan Valentovič. Martin: Matica slovenská, 1990, s. 470.
- ⁹ Oficiálne otvorenie učiteľského ústavu bolo v Modre obrovskou udalosťou. Slávnosť sa konala v telocvični inštitútu, poobede sa pokračovalo veľkým zhromaždením pred Mestským domom. Na slávnosti sa zúčastnili najvýznamnejší vládni predstavitelia na čele s ministrom Vavrom Šrobárom a županom Samuelom Zochom, talianskym generálom Luigim Giuseppem Piccionem, poslancom Pavlom Blahom, účastní boli aj predstavitelia vedenia mesta a jednotlivých cirkví, ale aj všetky školy a mestské inštitúcie. Telegram o slávnostnom otvorení zaslali predstavitelia mesta aj prezidentovi T. G. Masarykovi. Štátny archív (ŠA) v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre, Školská kronika (1919 – 1944)*, s. 4.
- ¹⁰ Prvé dievčatá boli na učiteľský ústav prijaté hneď v prvom školskom roku 1919/1920. Najprv tvorili iba 13 percent z celkového počtu, v roku 1927/1928 to však bolo už približne 30 percent. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 12.
- ¹¹ V liste svojim krajanom v Clevelande opisoval ťažké pomery na Slovensku. Vláda musela financovať hlavne nižšie školstvo, ktoré často nemalo ani vhodné budovy, učilo sa v chlievoch a bytoch. Na modranskom ústave chýbalo vybavenie, učebnice, budova bola zničená. Modranskí študenti a žiaci cvičnej školy boli takí chudobní, že sa ledva raz za deň najedli. Úpenlivo prosil amerických Slovákov o finančnú podporu, argumentoval aj obeťou, ktorú on sám i jeho rodina priniesli pre ideu samostatného Československa. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *List z neoznačených novín* *vydaných v sobotu 7. mája 1921 – novinový výstrižok č. 327*.
- ¹² Vyučujúci patrili medzi mestskú elitu. Tak ich vnímali aj samotní Modrania, ktorým sa pedagógovia museli chodiť osobne predstaviť. Vo všetkých modranských rodinách boli profesori patrične privítaní bohatým občerštením a v rodinách, kde sa nachádzal klavír, nasledovali aj povestné „modranské domáce koncerty“. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre...*, c. d. 1919 – 1944, s. 2.
- ¹³ Z celkovo prihlásených 296 záujemcov mohli prijať z priestorových dôvodov iba 142 učiteľov. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre...*, c. d. 1919 – 1944, s. 6.
- ¹⁴ Už v roku 1919/1920 bolo v cvičnej škole v jednom ročníku 25 žiakov. V roku 1933/1934 to už bolo 67 žiakov v dvoch ročníkoch a navštevovali ju dievčatá a chlapci vo veku od 6 do 12 rokov. ŠPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 17.
- ¹⁵ Otto Haluzický (1888 – 1953) bol českej národnosti, pred nástupom do učiteľského ústavu v Modre pôsobil ako dočasný profesor v Štátnom koedukačnom učiteľskom ústave v Bratislave. V Modre zastával pozíciu riaditeľa až do roku 1938, učil pedagogickú prax a československý jazyk. Okrem toho bol členom kvalifikačnej komisie pre stredné školy a učiteľské ústavy a disciplinárnej komisie. Pre potreby školstva vytvoril učebnice *Čítanku pre 1. a 2. ročník stredných škôl* a *2. ročník učiteľských ústavov*. Od roku 1932 pôsobil ako primátor mesta Modry. SPK, *Výročná správa Masarykovho 1. štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1932/33*, s. 8.
- ¹⁶ Učiteľský ústav navštevovali študenti a študentky z celého Slovenska, Moravy a Čiech, ale aj deti zahraničných Slovákov. Chlapci bývali v ústavnom internáte, ktorý sa nachádzal na treťom poschodí školskej budovy, dievčatá na internátoch pri evanjelickej dievčenskej meštianskej škole a v kláštore uršulínok. SPK, *Výročná správa Masarykovho 1. štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1934/35*, s. 14.
- ¹⁷ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 14 – 16.
- ¹⁸ *Výnos MŠANO z 29. 8. 1919 č. 38985, Vestník č. 108*.
- ¹⁹ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Rozvrh hodín z roku 1921/22*.
- ²⁰ *Výnos MŠANO z 29. júla 1922 č. 21788, Vestník č. 124*.

- ²¹ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Opatrenie vydané školským referátom zo dňa 22. 12. 1921.*
- ²² GREGOR, Vladimír – SEDLICKÝ, Tibor: *Dejiny hudobnej výchovy v českých zemiach a na Slovensku.* Praha: Editio Supraphon, 1990, s. 191.
- ²³ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Školské rozvrhy z rokov 1919 až 1928.*
- ²⁴ Ako nepovinný predmet je hra na klavíri vedená od školského roku 1929/1930. V školskom roku 1932/1933 predmet navštevovalo až 63 dievčat, hru na organe navštevovali 4 dievčatá. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1932/1933, s. 30.
- ²⁵ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre...*, c. d., 1919 – 1944, s. 74.
- ²⁶ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1927 – 1928, s. 19.
- ²⁷ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 21.
- ²⁸ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1937 – 1938, s. 13.
- ²⁹ Tamtiež.
- ³⁰ Mikuláš Schneider-Trnavský dokonca daroval samovzdelávaciemu krúžku stolnú kolkáreň. SPK, *Výročná správa Masarykovho 1. štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1929/30.* s. 19.
- ³¹ SPK, *Výročná správa Masarykovho 1. československého štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1931 – 1932,* s. 29.
- ³² Kornel Schimpl (1907 – 1985) dirigent, hudobný pedagóg a skladateľ, študoval v učiteľskom ústave v rokoch 1922/1923 až 1925/1926. Po maturite pokračoval v hudobných štúdiách na Štátnom konzervatóriu v Prahe, kde v roku 1933 ukončil kompozičný a dirigentský odbor. Štúdiá si doplnil v rokoch 1935 až 1937 vo Viedni a Salzburgu. Pracoval ako dirigent rozhlasového orchestra (1933 – 1941), neskôr v rokoch 1939 – 1941 ako vedúci hudobného oddelenia Československého rozhlasu v Bratislave. Ako pedagóg a dirigent pôsobil na Štátnom konzervatóriu v Bratislave a Prahe, na Pedagogickej univerzite v Bratislave a na katedre Hudobnej vedy FFUK. Viedol miešaný zbor učiteľského ústavu v Košiciach, mužský zbor Slovenského akademického spolku Detvan v Prahe, Slovenskú filharmóniu a orchester SND. PAVLÍK, c. d., 1970, s. 48.
- ³³ Karol Sumbál maturoval v učiteľskom ústave v roku 1925, Jozef Šamko a Jozef Sabo Tatiersky v roku 1927. Všetci traja neskôr pokračovali v hudobných aktivitách. Karol Sumbál pôsobil aj ako hudobný pedagóg na učiteľských ústavoch v Banskej Bystrici a Modre, Jozef Sabo Tatiersky ako učiteľ a rímskokatolícky organista v Považskej Bystrici a Jozef Šamko ako vysokoškolský hudobný pedagóg, muzikológ, hudobný redaktor a zborový dirigent. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 15 – 16; ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis Karola Sumbála.* ULICKÝ, Gustáv: *História hudobnej kultúry mesta Považská Bystrica.* Považská Bystrica: Vlastivedné múzeum, 2013, s. 18; MŠP, *Pozostalost Jozefa Šamka: listinný materiál životopisného, učiteľského a hudobnoteoretického charakteru.*
- ³⁴ PAVLÍK, c. d., 1970, s. 92.
- ³⁵ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre...*, c. d., 1919 – 1944, s. 9 – 83.
- ³⁶ Hneď po príchode do Modry sa oženil – manželka Jozefa bola jeho kolegyňou v ľudovej škole v Prahe. Počas jeho modranského pedagogického pôsobenia sa mu narodili dve dcéry Jarmila (1920) a Viera (1921). ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný výkaz Emila Hulu.*
- ³⁷ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1927 – 1928, s. 8.
- ³⁸ Viliam Terpínský bol maďarskej národnosti. Ako jeden z mála maďarských pedagógov z Modry po prevrate neodišiel a aj naďalej vyučoval, v Modre mal od roku 1911 domovské právo a odísť nechcel, dokonca zložil v roku 1920 aj sľub vernosti novej republike. Ministerstvo školstva mu však od roku 1919 vyplácalo iba 80 percent služobných pôžitkov a od roku 1920 ho s platnosťou do roku 1924 penzionovalo. Štátny archív v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre,* Osobný výkaz Viliama Terpínskeho.
- ³⁹ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre,* Tematické plány Emila Hulu.
- ⁴⁰ SPK, *A modori magyar király állami tanítóképezde értesítvénye az 1872/73 tanév végén,* s. 26.
- ⁴¹ V roku 1920 maturoval zo spevu a hudby aj L. Novomeský so známami: spev a hudobná náuka 3, hra na husliach 4 a hra na organe 4. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Výkazy z maturitných skúšok v rokoch 1920 až 1922.*
- ⁴² ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *List Emila Hulu adresovaný Ministerstvu školstva a národnej osvety z 20. 06. 1922.*
- ⁴³ *Výnos MŠANO z 29. júla 1922 č. 21788, Vestník č. 124.*

- ⁴⁴ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Opatrenie vydané školským referátom zo dňa 22. 12. 1921.*
- ⁴⁵ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Obežník Ministerstva školstva a národnej osvety z 15. augusta 1922.*
- ⁴⁶ Vo väčšine prípadov Hula konštatoval úroveň iba dostatočnú, nevyhovujúcich označil poznámkou „nemá hudobný sluch.“ Prijímacie pohovory zahŕňali okrem hudobnej skúšky aj písomnú a ústnu skúšku z československého jazyka a matematiky, krasopisu a kreslenia, od školského roku 1928/1929 aj skúšku z telocviku a od roku 1930 skúšku zo ženských prác.
- ⁴⁷ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1927 – 1928, s. 10.
- ⁴⁸ Po dvojročnom pôsobení E. Hula ho v školskom roku 1925/1926 na tomto poste vystriedal Mikuláš Schneider-Trnavský. SPK, *Výročná správa ženského učiteľského ústavu rímskokatolíckej autonómnej obce v Trnave za školský rok 1930 – 1931*, s. 5.
- ⁴⁹ Modranské riaditeľstvo s jeho pedagogickým pôsobením v Trnave súhlasilo, v žiadosti Ministerstvu školstva a národnej osvety dokonca argumentovalo svedomitosťou a výkonnosťou profesora Hula a faktom, že hudobné predmety v Trnave boli vyučované nekvalifikovanými pedagógmi. Pozitívne pôsobenie E. Hula na študentky trnavského učiteľského ústavu malo byť dobré aj pre ich národnú a „štátotvornú“ výchovu. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný výkaz Emila Hula – Žiadosť č. 604 z roku 1923, Odpoveď na žiadosť č. 515 40/1-B a Odpoveď na žiadosť č. 48 599 z roku 1924.*
- ⁵⁰ Zo spomienok Vojtecha Pučeka, ktorý maturoval v učiteľskom ústave v roku 1927. PAVLÍK, c. d., 1970, s. 90.
- ⁵¹ PAVLÍK, c. d., 1970, s. 91.
- ⁵² ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre...*, c. d. 1919 – 1944, s. 62.
- ⁵³ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Dokumentácia Štátneho učiteľského ústavu, leták, inv. č. 339.*
- ⁵⁴ V súbore vystupoval aj Kornel Schimpl, ktorý vo svojich spomienkach uvádza, ako vystupovali v Modre a v kinosále vo Sv. Jure, kde bolo tak vlhko, že im ladenie strún kleslo o terciiu. PAVLÍK, c. d., 1970, s. 92.
- ⁵⁵ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1932 – 1933, s. 8, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1933 – 1934, s. 9, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1934 – 1935, s. 10.
- ⁵⁶ Učebnice od F. Beyera, J. Trumpusa a O. Ševčíka neboli Ministerstvom školstva a osvety oficiálne schválené, Hula však o nich tvrdil, že sú to materiály preložené do všetkých svetových jazykov a požívané na všetkých dobrých učilištiach celého vzdelaného sveta. Štátny archív v Bratislave – pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre*, Dokumentácia Štátneho učiteľského ústavu – zoznam učebníc z rokov 1920 až 1936.
- ⁵⁷ SPK v Bratislave, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1932 – 1933, s. 8, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1933 – 1934, s. 9, SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1934 – 1935, s. 10.
- ⁵⁸ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety z 27. septembra 1928*, č. 53. 705/II.
- ⁵⁹ Po návrate vyučoval E. Hula spev, hru na husliach a hru na klavíri už len v nižších ročníkoch, a to od 10 do 20 hodín týždenne. SPK, *Výročné správy Masarykovho 1. československého štátneho učiteľského ústavu v Modre z rokov 1929 – 1935.*
- ⁶⁰ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Výnos Ministerstva školstva a národnej osvety z 15. februára 1938*, č. 1861/38-II.
- ⁶¹ Pochvaly boli publikované v *Denných listoch* v roku 1926. Štátny archív v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný výkaz Emila Hula.*
- ⁶² Zo všetkých predmetov zložil aj štátne skúšky a získal tak oprávnenie vyučovať na učiteľských ústavoch. SCHREIBER, Josef: *Dirigent Jan Šoupal*. Ostrava: Krajské nakladateľstvi, 1962, s. 3 – 10.
- ⁶³ STEINMETZ, Karel: *Jan Šoupal: sborník, pedagog a člověk*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997, s. 21 – 37.
- ⁶⁴ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 11.
- ⁶⁵ ŠA v Bratislave- pobočka Modra, *Fond Štátneho učiteľského ústavu v Modre...*, c. d., 1919 – 1944, s. 63.
- ⁶⁶ Po návrate do Čech pedagogicky pôsobil v Učiteľskom ústave v Sliezskej Ostrave (1931 – 1942), vyučoval zborové dirigovanie na brnianskej JAMU (1947 – 1949), intonáciu a zborový spev na brnianskom konzervatóriu (1958 – 1960) a od roku 1953 vyučoval aj na ostravskom konzervatóriu. STEINMETZ, Karel: *Český hudební slovník osob a institucí*. Brno: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity: Centrum hudební lexikografie. Dostupné na: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1900
- ⁶⁷ Šoupal sa aj naďalej venoval zborovému dirigovaniu. Dlhý čas pôsobil v *Speváckom*

- zboje moravských učitelů (1936 – 1964). Ako zbormajster viedol aj *Komorný spevácky súbor* pri spolku Zábój (Ostrava) či súbor *Před Tešínom* (Orlová), opavské *Spevácké združení sliezkych učitelů*, zlínský zbor *Dvořák* a mnohé spevácke súbory školských inštitúcií, v ktorých pôsobil ako pedagóg. STEINMETZ, c. d., 1997, s. 38 – 58.
- ⁶⁸ STEINMETZ, *Český hudební slovník...*, c. d.
- ⁶⁹ POLÁČEK, Radek: *Český hudební slovník osob a institucí*. Centrum hudební lexikografie, Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné na: https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz/component/mdictionary/?task=record.record_detail&id=2507
- ⁷⁰ Počas košického pôsobenia sa v roku 1922 oženil a narodili sa mu dve deti. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis E. Nademlýnskeho*.
- ⁷¹ Spevácky zbor Föerster bol košický amatérsky spevokol, založený v roku 1919, ktorý mal okolo 40 až 60 členov. Nademlýnský dirigoval zbor v malej miestnosti, vysielalo sa naživo. Dva roky pripravoval hudobné programy pre košické rozhlasové vysielanie. KONDOR, Ján: *Edvard Nademlýnský – rozhlasová reportáž* vysielaná 12. 4. 1917. Dostupné na: <https://reginavychod.rtvsk/relacie/kosicki-rozhlasaci/131056/edvard-nademlynsky>
- ⁷² Nademlýnský pôvodne žiadal prestup na učiteľský ústav do Banskej Bystrice, pre chorobu E. Hula bol ale preložený do Modry. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis E. Nademlýnskeho*.
- ⁷³ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 18.
- ⁷⁴ Keďže bol orchester v učiteľskom ústave obnovený až v roku 1932, išlo o dobrovoľné študentské orchestrálne zoskupenie.
- ⁷⁵ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Hodnotenie O. Haluzického* z 9. 9. 1929.
- ⁷⁶ Už v decembri žiadal Nademlýnský o prestup na učiteľský ústav v Kutnej Hore, žiadosť však nebola kladne vybavená. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis E. Nademlýnskeho*.
- ⁷⁷ POLÁČEK, *Český hudební slovník...*, c. d.
- ⁷⁸ V Bratislave vyučoval spev, husle a klavír vo všetkých ročníkoch, spolu 25 hodín. *Výročná správa Československého štátneho koedukačného učiteľského ústavu v Bratislave 1928/29*, s. 15. Dostupné na: <http://digit.spvk.sk/VYROCNE%20SKOL-SKE%20SPRAVY/VYR%20SKOL%20SPRAVY%20SLOV%20SKOL/U%C4%8Dite%C4%BE.%20%C3%BAstav%20>
- [Bratislave/V%C3%BDr.%20zpr.%20%C4%8Dsl.%20%C5%A1t.%20koed.%20u%C4%8Dit.%20%C3%BAstavu%20v%20Bratislave%201928-1929.pdf](http://digit.spvk.sk/VYROCNE%20SKOL-SKE%20SPRAVY/VYR%20SKOL%20SPRAVY%20SLOV%20SKOL/U%C4%8Dite%C4%BE.%20%C3%BAstav%20)
- ⁷⁹ Od roku 1916 do roku 1919 pôsobil ako učiteľ ľudových škôl v znojemskom kraji, konkrétne v dedinách Višňové, Větrové, Dolní Hbity a Malá Hraštice. V roku 1919 sa oženil, s manželkou Máriou sa mu narodila v roku 1920 dcéra Milena. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis V. Truhelku*.
- ⁸⁰ E. Hula sa vrátil v marci 1930 a sám V. Truhelka žiadal, aby mu pre ťažké pomery v rodine nebol úväzok skráteneý. Riaditeľ O. Haluzický mu vyšiel v ústrety a úväzok mu navýšil vytvorením viacerých skupín v ročníku, aj napriek tomu, že nebol dodržaný zákonný počet študentov v skupine. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1931 – 1932, s. 19 – 20.
- ⁸¹ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Maturitné výkazy z rokov 1919 až 1938*.
- ⁸² SPK, *Výročná správa ženského učiteľského ústavu...*, c. d., 1930 – 1931, s. 18, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1931 – 1932, s. 23 a *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1932 – 1933, s. 10 – 11.
- ⁸³ Členmi orchestra boli aj verejne činní zástupcovia modranských inštitúcií notár O. Tejkal, komisár okresného úradu nadporučík J. Pánek, profesor učiteľského ústavu Gabriel Čenek, učiteľ ľudovej školy v Štefanovej J. Swarz, úradník dôchodkovej kontroly J. Kocún a okresný náčelník J. Vanček. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1931 – 1932, s. 20.
- ⁸⁴ Gabriel Čenek – profesor učiteľského ústavu, vyučoval od školského roku 1925/1926 kreslenie a matematiku. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929, s. 11.
- ⁸⁵ SPK, *Výročná správa ženského učiteľského ústavu...*, c. d., 1930 – 1931, s. 17, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1931 – 1932, s. 22.
- ⁸⁶ Aj tu sa úspešne venoval hudobnopedagogickej činnosti, najmä zborovému dirigovaniu *Speváckej jednoty Vítezslava Nováka*. Zbor pod jeho vedením získal v roku 1934 1. cenu na súťaži speváckych zborov v Třebíči. SVOBODA, Libor: *Albert Pek a hudební život ve Znojmě v meziválečné době*. [Bakalárska práca.] Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2015, s. 28. Dostupné na: <https://is.muni.cz/th/a170q/bakalarka.pdf>.
- ⁸⁷ Svoboda vyučoval v rokoch na 1928 až 1933 na Čsl. štátnej reálnej škole v Karlíne, II. štátnom reálnom gymnáziu v Prahe, Masarykovom 1. čsl. štátnom reálnom gymná-

- ziu, Jiráskovom gymnázium. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis J. Svobodu*.⁸⁸ Tamtiež.
- ⁸⁹ E. Hula vyučoval iba do februára 1935 a jeho úväzok bol 20 hodín. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1934 – 1935, s. 5.
- ⁹⁰ K. Sumbál absolvoval ľudovú školu v Bořitově (1910 – 1916), meštiansku školu v Rájci (1916 – 1919) a Vyššiu priemyselnú školu v Brne (1921), zložil skúšky učiteľskej spôsobilosti pre ľudové školy v Bratislave (1929) a pre meštianske školy v Banskej Bystrici (1934). ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1928 – 1929.
- ⁹¹ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1933 – 1934, s. 3.
- ⁹² Predtým pedagogicky pôsobil v ľudových školách v Galante, Senci (1927), Bratislave-Petržalke (1928 – 1931), kde získal aj ocenenie za pedagogickú prácu, ďalej v Štátnom koedukačnom ústave v Lučenci (1931) a v Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici, (1932). Po príchode do Modry v roku 1933 sa oženil s miestnou učiteľkou a tu sa mu v roku 1938 narodil aj syn Miroslav. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Výročná správa...*, c. d., 1928 – 1929, SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1933 – 1934, s. 3.
- ⁹³ K. Sumbál mal na hudobno-dramatickej akadémii umožnené bezplatné vyučovanie. Štúdium však v tomto roku prerušil z dôvodu preloženia na učiteľský ústav do Lučenca. *Výročná správa Hudobnej a dramatickej akadémie pre Slovensko v Bratislave z roku 1930/31*, s. 54. Dostupné na: <http://digit.spgk.sk/VYROCNE%20SKOL-SKE%20SPRAVY/VYR%20SKOL%20SPRAVY%20SLOV%20SKOL/Hud.%20a%20dramat.%20akad.%20pre%20Slovensko%20v%20Bratislave/Hud.%20a%20dram.%20akad.%20pre%20Slovensko%20v%20Bratislave.%201930-31.pdf>
- ⁹⁴ Jeho celkový úväzok bol 25 hodín. SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1934 – 1935, s. 5; *Výročná správa Masarykovho 1. československého štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1935 – 1936*, s. 4.
- ⁹⁵ *Československý hudobní slovník osob a institucí II. (M – Ž)*. Praha: Štátne hudobné vydavateľstvo, 1965, s. 656.
- ⁹⁶ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1934 – 1935; *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1935 – 1936, s. 4.
- ⁹⁷ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1935 – 1936, s. 9.
- ⁹⁸ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1935 – 1936, s. 10.
- ⁹⁹ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1933 – 1934, s. 8.
- ¹⁰⁰ O preloženie na učiteľský ústav do Olomouca žiadal Svoboda už v roku 1935. Žiadosti ale nebolo vyhovené. ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis J. Svobodu*.
- ¹⁰¹ *Československý hudobní slovník osob a institucí II*, c. d., 1965, s. 655.
- ¹⁰² *Regionální osobnosti*. 1. vyd. Třebíč: Okresní knihovna, 1995, s. 40.
- ¹⁰³ Po odchode z Modry skomponoval ďalšie diela ako napríklad *Marcová sonáta* op. 19 (1939), *3 lyrické skladby* op. 20 (1939), *Prelúdiá* op. 22 (1941), *Bagately* op. 42, *9 etúd v štýle fúgy* op. 44 a op. 98, *Impromptu pre violončelo a klavír* op. 24 (1942), *Divertimento semplice* op. 23 pre dychové kvinteto (1942), *Capriccio pre husle a klavír* op. 28 (1946), *Poklad* – symfonická báseň op. 25 (1944), *Vyzvanie na cestu* op. 34 – kantáta na text Vítězslava Nezvala (1951), *1. symfónia* op. 36 (1952). Výber z jeho publikačnej práce: *Piesňová tvorba J. B. Föerstera* (1943), *Vývoj českej a slovenskej hudby od najstarších dôb po dovŕšenie národného obrozenia dielom B. Smetany* (1957), *Učebnica dirigovania a zborového umenia pre spevácke súbory* (1956). *Československý hudobní slovník osob a institucí II*, c. d., 1965, s. 656.
- ¹⁰⁴ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Osobný spis F. Bureša*.
- ¹⁰⁵ SPK, *Výročná správa Masarykovho 1. československého štátneho učiteľského ústavu v Modre z roku 1936 – 1937*, s. 4 – 5, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1937 – 1938, s. 4.
- ¹⁰⁶ ŠA v Bratislave – pobočka Modra, *Učebné plány z rokov 1919 – 1938*.
- ¹⁰⁷ Sborníček materiálů a studií k regionální vlastivědě jižního Valašska. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka. Vydalo městské muzeum Valašské Klobouky, 1966/II. In: GAJDOŠÍKOVÁ Gabriela: *Folklór v hudobných souborech na Valašskokloboucku*. [Bakalárska práca.] Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 2010, s. 24 – 27.
- ¹⁰⁸ SPK, *Výročná správa Masarykovho...*, c. d., 1937 – 1938, s. 9.
- ¹⁰⁹ Aj po návrate do Čiech pokračoval v kompozičnej činnosti zameranej na komornú tvorbu: *1. husľové kvarteto* (1952), klavírne skladby *Spomienka na Valašsko* (1952), *Idyla* (1952), *Dvanásť bravúrnych etúd* (1952), *Jarná idyla* (1953), pieseň *O sklamannej láske* na indické texty (1954). *Československý hudobní slovník I (A – L)*, Praha: Štátne hudobné vydavateľstvo, 1963, s. 149.

SUMMARY

Music Education at the Masaryk's First State Czechoslovak Teachers' Institute in the Period 1918–1938

The submitted study provides an outline of the music education at the Masaryk's First State Teachers' Institute in Modra which was supposed to become a model for the teachers' education in the first Czechoslovak Republic. This requirement influenced also the choice of prestigious music teachers. The core of the work consists in an interpretation of the primary sources analysis results, which help to document the level of music education at the teachers' institute. In addition, using the institute's rich archive, the study also brings profiles of music teachers with a focus on their music teaching at the institute. Documenting the after-school activities it points to the wide extent of music schooling outside of the obligatory basis of teaching. The conclusions of our music-historical research not only bring new information regarding the regional school system, but also draw attention to teachers' institutions as centres of learning, which, even after the change of political situation, continued in the tradition of teachers' education preserving a high level of music activities.

Keywords: *Modra; music; education; state teachers' institute, Emil Hula; Jan Šoupal; Viliam Truhelka; Eduard Nademlýnský; Jiří Svoboda; piano playing; organ playing; singing; violin playing*